

Tanulságos és figyelmeztető meglepetés

Szegény magyar nemzet. Vonaglik az Antant karmai között, hagyja magát belekergetni kétségbeejtő kísérletekbe, nem találván a kiutat, amely megmenthetné a szörnyű szituációban.

Mindazok, akik a háború után a világ politikai elrendezését az igazságosság és a valóságos nemzeti jogok érvényesítésétől várták, és bizalommal teljes szívvel hittek azoknak a jelszavaknak és gondolatoknak a szó szerinti végrehajtásában, amelyeknek jegyében a katonákat a frontra hajtották, ma csak a legmélyebb csalódással és undorral figyelhetik a nemzeti gyűlölködés mesterséges továbbfejlesztését, és a versailles-i „béke” veszedelmes következményeit, amelyek beláthatatlan időkip fenyegetik a békét a földön.

A magyarság, amely tény, hogy nem túlságosan szimpatikus, de amely mégis ugyanúgy, mint bármely más nemzet, igazságosságot érdemel, azok közé tartozik, akik a legszörnyűbb szituációba kerültek, annak ellenére, hogy a háború előtt a legkevésbé hajlott Németország és a Habsburgok felé. Szörnyen bünhődik mágnásainak és nemzeti sovínisztáinak politikájáért, amely az országot a háború alatt „átorientálta” és nagyzólov sovínizmusba kergette. *Ebből is láthatjuk, hogy fizetődik ki egy nemzet, egy nép számára a polgári és nemesi nacionalizmus.*

Mindemellett a magyar kérdés Közép-Európa számára úgy lenne a legkevésbé veszélyes, ha a politikai kérdések megoldására valóságosan és őszintén a nemzetek önrendkezésének elvei alapján kerülne sor. Éppen a magyaroknak kellene meghagyni mindent, ami a természetes jog szerint az övék, és ezt a természetes jogot lojálisan el lehetett volna ismerni nekik különösen akkor, amikor a szocialista rezsim kinyilvánította, hogy nem ragaszkodik Magyarország integritásához és csak a szomszédok összeroppantási kísérleteivel szemben védekezett.

A magára hagyott magyarság, amely szabad nemzetekkel körülvéve tovább már nem újulhatna és erősödhetne erőszakosan és mesterségesen azok véréből, elveszítene minden olyan erőt, amely az imperializmust serkentené; a magyar nemzet vitális ereje Európában olyan jelentéktelen, hogy az a nemzetek közötti rend mellett a legbékésebb és a legkevésbé terjeszkedő életre kényszerítené. Valóságosan szabad nemzetek között a valóságosan szabad magyarok nem gondolhatnának terjeszkedésre, sokkal inkább arra, hogy úgylátszóan védekezzenek pusztuláshoz vezető mai fiziológiai alkatuk természetes következményei ellen.

A nemzeti gyűlölködés és harag, a diplomácia intrikái, az újságírók és a kormányok hazugságai azonban a magyar nemzetet a béke legveszedelmesebb ellenségeként, és mint hitszegő áruló szomszédot festették a közvélemény előtt akkor, amikor a magyarok tulajdonképpen semmi mást nem tettek, csak ami minden nemzet kötelessége: védték a maguk valódi és természetes hazájukat a tökéletes megalázással szemben — és akkor, amikor a tisztességes és okos államférfi, Kun Béla a legigazságosabb hangnemben beszélt és tisztességes békét akart.

Tombol a titkos és intrikus diplomácia, az összes újságok hazudnak és

torzítanak és az ember csak úgy-ahogy és csak az olyanok információira támaszkodhat, akiknek tisztességes meggyőződését és igazságszeretetét ismeri. Nehéz tehát pontosan megállapítani, hogy Köztársaságunk a magyarokkal szemben milyen szerepet játszott. Nem tudjuk még, hogy mennyi a mi első kormányunk, mennyi az antant-diplomaták és -hadvezérek bűne és mennyi az uszító zszurnalisztáké, akik általános ellenszenvet szítottak a magyarokkal szemben. Katonailag gyengén felkészült Köztársaságunk hagyta magát — ha bármilyen indok, vagy ürügy s bármifajta valóságos, vagy feltételezett, formálisan megokolt illetékeség alapján is — rávénni arra, hogy mélyebben belevágjon a magyarság húsába, mint kellett volna. Ahogy ismeretes, Švehla miniszter kitért a szociáldemokraták által kért válaszadás elől, hogy a demarkációs vonalak történetét elmondja, s az igazság egy részét a nyilvánosság csak dr. Rašin bosszúálló leleplezéséből tudta meg. A riadalom, amely akkor keletkezett, amikor a magyarok az önvédelemben a feltételezettnél erősebbnek mutatkoztak, a szégyenteljes komédia, amit a fenyegetett Szlovákia terhére a mi nacionalista kispolgárságunk játszott, a titkos diplomácia fertőjének ez alkalomból kiszivárgott bűze még mind elevenek az emlékezetünkben.

A mi nemzetünknek megvolt az a vigasza, hogy az engedetlenek (— s aki az Antanttal szemben engedetlen, az végül is ki van közösítve! —), a hitszegők, a harácsolók a magyarok voltak és sohasem mi, legalábbis így zengte ezt a zszurnalisztika sokatmondó összhang szerint; de a gyankodó és tisztességes emberek émelyegtek az undortól, amikor látták, hogy a hazugságnak és az intrikának micsoda hegye emelkedik a nemzetek közé éppen abban a korban, amely a megegyezésre lenne alkalmas.

Úgy tanítottak minket a magyar kommunistákra nézni (akik között mint minden forradalomban, biztosan elég sok nagyon kétes elem volt, de az objektív figyelő számára semmivel sem kétesebbek, mint amilyenek a burzsoázia bizonyos elemei, a minden hájjal megkent szélhámosok, a szerkesztőktől kezdve egészen a nagyüzérekig, bankigazgatókig és spekulánsokig) egészen a mai napig, s még az ún. szocialista sajtó is úgy tanított bennünket rájuk tekinteni, mint „vörösre mázolt mágnás feudalizmusra” (a jó ég tudja, kik mit képzelnek e kis szócsoport alapján, amit a zszurnaliszta nyál oly könnyen és gyorsan a nyelvére vett); a politikusok megrontott tekintete mindenütt csak csalárdságot szimatolt és nem akadt, aki emberi szemmel a legázolt nemzet kétségbeesését látta volna. A magyar „bolsevista” rendszer egyszólamúan úgy volt ábrázolva a sajtónkban, mint Köztársaságunk legnagyobb nemzeti veszedelme. És talán még a tisztességes szociáldemokrata képviselők közt sem lehetne találni embert, aki ki merné mondani, hogy a kommunisták nemzeti politikai szempontból számunkra mégiscsak kevésbé veszélyesek, mint a magyar polgárság és a mágnások, s hogy a belsőleg még nem konszolidálódott, szocialista erjedésben levő magyar köztársaság kevésbé képes bennünket fenyegetni, mint egy reakciós rezsim, amelynek sikerülne az ún. erős kéz politikájával elfojtani a belső ellentéteket és bevezetni a polgári „rendet” és a polgári nacionalista politikát.

És így a mi politikusaink egy napon arra a mámoros öröme ébredtek, hogy Kun Béla és rendszere elesetek — majd néhány napra rá düllesztették a szemeiket, amikor a reggeli lapokban Habsburg József magyar kormányáról olvashattak.

Ez aztán olyan meglepetés volt, amit mégsem vártak. Ez olyan meglepe-

tés, amely keresztülhúzza számításait. Ez egy meglepetés, amely nyitogatja a nép szemeit.

A hangulat letört, a politikai hősök szíve a nadrágba csúszott, az Antant iránti hazafias szimpátia a fagypontra alá zuhant.

(Cenzúra által törölt rész)

Az antibolsevista tűznek valahogy nem akarózik lángolni sem a gyűléseken, sem a politikai lebujokban. És a mi szocialista pártjaink belemennek az olyan udvariatlan vitákba, hogy ki vonult nagyobb lelkesedéssel Magyarország ellen, Václav Klobučák vagy Vlastimil Tusar. A Národní listy (Nemzeti Lapok) számára így aztán szörnyen kedvére való a legújabb magyar fordulat, de azért mégsem teljesen felszabadultak: *mert mi történné ha a nép már egyszer megérténé, hogy a szocialista rendszer megdöntése végül is mindig valami olyannak a visszatérését jelenti, mint amilyenek a Habsburgok.* A politikusok és a zsrnaliszták kellemetlen helyzetben vannak. Nem lehetünk jó-sok és nem tudhatjuk, hogy a jelenlegi mérhetetlen nagy forrongásból mi kerül felszínre holnapra vagy holnaputánra, itt vagy valahol másutt. Nem tudjuk, hogy ebből a kellemetlen helyzetből hogyan másznak ki, valamilyen véletlen könnyen segíthet nekik, mert az akrobatikában fordulatosak és találékonyak. Végül is nem róluk van szó. Kezeikben a nép sorsa, a nemzetek sorsa csak ideiglenesen és csak bizonyos fokig lehet. A népről van szó, és arról, hogy ebből az alkalomból újra és nagyon jól megtanulhatná, hogy *a nép saját sorsa mindenekelőtt a saját kezében van.*

Vannak emberek, akik napjainkban örömmel bizonygatják valamiféle állítólagos történelmi teóriák és a háború utáni általános kimerültség alapján, hogy a reakció szükségszerű. Ezek veszedelmes emberek, mert a mérgező fatalizmust terjesztik és a gyávaságot támogatják. Ezzel ellentétben fáradhatatlanul ismételnünk kell a népnek: *Mindent elveszítesz, ha éppen most megadod magad a fáradságnak, ölbe teszed a kezéd ma, amikor a kor tetteket akar, a te lelkesedésedet és a szolidaritásodat.* Habsburg József a magyar nép élén igen komoly mementó minden bágyadtak és elkedvetlenedettek számára.

De ebből a magyar meglepetésből még egy tanulság következik a nép számára.

Ha ma nálunk a Jugoszláviához, Lengyelországhoz, Romániához való jobb és erősebb kapcsolatok megteremtésért folyik a kiáltozás és így gondoljuk Magyarországot egy ellenséges gyűrűbe körülfárni, az egy igen szélsőséges diplomácia, amelytől egy szocialista politikus nem ragadhatja el magát. A régi diplomácia útjain a lengyelekkel és a románokkal ugyanolyan kevésbé őszintén és kitartóan kerülnek egymáshoz közelebb, mint a magyarokkal. A nacionalizmusból kiindulva ezekkel a nemzetekkel nem szövetkezhetünk testvéri együttélésre, mivelhogy a diplomaták cselszövései, fondorlatai közénk állnak. *Csak a szocializmus képes elhárítani a mesterséges korlátokat, szánt szándékos meg nem értést a nemzetek között, amelyeknek a dolgozó nép a valóságban fittyet hány, amíg a zsrnalisztika és a politika nem kezdi uszítani.* Az, ami Magyarországon történt a nép ellenére történt. Abban az esetben is a nép ellenére, ha esetleg maga a magyar nép ma lelkesedne, amit mégiscsak kétségbe kell vonnunk. Ezért az igazságosságnak egy azon törvénye kellene, hogy vezéreljen bennünket mind a lengyelekhez, mind a románokhoz, mind pedig a magyarokhoz vezető úton. És ugyanaz a hajthatatlanság

kell vezessen bennünket az igazságosság ügyében, ha a velünk szembeni igazságosságról van szó. A rendszer változásai nem szabad, hogy az igazságosság érzésére hassanak, a legkevésbé akkor nem, amikor népellenes rezsimről van szó. És ezért az új magyar fordulatból fakadó tanulság egészen más. Mélyebben kell belelátunk korunk eseményeibe ahhoz, hogy világosan lássuk a tényeket és ne csak saját jámbor óhajainkat. Az összes kompromisszumok csak provizóriumok, amelyeket egy ilyen feldúlt korban, mint a miénk, a béke önmagában nem biztosíthat. Élet-halál harcról van szó és semmiképpen csak mosolygós diplomáciáról. *A hatalomról van szó*, amely egyedül oldhatja meg a zűrzavar és bizonytalanság gordiusi csomóját. Akarjuk, vagy nem akarjuk, a diktatúráról van szó és egyáltalán nem a koalícióról. Bújócskát játszani az összebékíthetetlen ellentétek előtt nincs értelme. *Vagy győz a produktívan dolgozó nép diktatúrája, vagy győz a burzsoázia* valamilyen „erős személyiséggel” az élen, akit nevezhetnek Clemanceau-nak, de nevezhetnek Habsburg Józsefnek is. Az összes kompromisszumos kísérletek — nem állítjuk, hogy itt-ott nem szükségesek — sorsszerűen diktatúrához vezetnek, legfeljebb liberális álarcokban.

Ez a nép tudatában kellene hogy éljen. Mert abban a pillanatban, ha nem lesz képes a hatalmat megtartani a saját kezében és nem tudja fáradhatatlanul foganatosítani, a hatalom átmegy az ellenség kezébe. Vagy a nép győz, vagy pedig újra mélyen meg lesz alázva.

Červen, 1919. aug. 14. 209—211. old.

Fordította: VARGA RÓZSA

Az ismeretlen Kádár Imre

Kádár Imre (1894—1972) személye, irodalmi jelentősége ma már alig ismert az olvasók előtt. Az erdélyi irodalomtörténet-írás is adós munkásságának az értékelésével, holott 1919-től, Erdélybe érkezésétől kezdve bekapcsolódott az erdélyi irodalmi életbe, egyik alapítója volt az Erdélyi Szépművés Céhnek, és cselekvő részese az Erdélyi Helikon írói körének. Újságíró, kezdetben a kolozsvári Keleti Újság, a Napkelet munkatársa; később főszerkesztőként jegyzi a Mai Világ című lapot, de írásait — elsősorban színikritikáit, drámaértékeléseit gyakran közlik a különböző haladó erdélyi sajtóorgánumok.

Kolozsvárra érkezése előtt Jászi Oszkár köréhez tartozott; résztvevője volt a Galilei Körnek. 1914-ben harmadéves jogászként beiratkozott a Keleti Akadémiára, ahol Jászi ösztönzésére az angol, francia és német nyelv mellett elsjátította a román nyelvet is. Tökéletes román nyelvtudással érkezik Romániába, és felismeri, hogy az erdélyi magyar szellemi erők passzív rezisztenciája az államváltás után meddő zsákutca, a válságból kivezető út a haladó román körökkel való kapcsolatépítés útján kövezhető ki. Ismeri a kisebbségi sors minden tragikumát, ezért keresi, kutatja a szellemi kézfogás lehetőségét. Újságíróként cikkeiben a közeledés szövegíróje; ő maga pedig jelentős román művek tolmácsolásával mutat példát. Nemcsak fordítja Caragiale, Ion Minulescu, Victor Eftimiu, Ion Marin Sadoveanu, Octavian Goga színpadi műveit, de 1932-től először főrendezőként, majd a kolozsvári Thália (Magyar Színház) vezetőjeként